

१. मोटार वाहन विभागाची रचना व मनुष्यबळ

राज्याच्या मोटारवाहन विभागाचे नियंत्रण व प्रशासन परिवहन आयुक्तांकडून केले जाते. परिवहन आयुक्तांचे मुख्य कार्यालय मुंबई येथे आहे. राज्याच्या मोटार वाहन विभागाची विभागणी दहा (१०) प्रादेशिक विभागात करण्यात आली आहे. प्रादेशिक विभागाचे प्रमुख अधिकारी म्हणून प्रादेशिक परिवहन अधिकारी काम पाहतात. बृहन्मुंबईत तीन प्रादेशिक परिवहन विभाग आहेत. मध्य मुंबईसाठी एक, मुंबईतील पश्चिम भागातील उपनगरे व पूर्व भागातील उपनगरे यासाठी प्रत्येकी एक अशी तीन प्रादेशिक परिवहन कार्यालये, शिवाय ठाणे, पुणे, औरंगाबाद, नाशिक, अमरावती, नागपूर व कोल्हापूर येथे प्रादेशिक परिवहन कार्यालये आहेत.

प्रादेशिक परिवहन कार्यालयाव्यतिरिक्त जिल्हा स्तरावर परिवहन विभागाची कार्यालये राज्यात स्थापन केली आहेत. महाराष्ट्र राज्याच्या सर्व जिल्ह्यात मोटार वाहन विभागाची स्वतंत्र कार्यालये आहेत. श्रीरामपूर व कल्याण या तालुक्याच्या ठिकाणीसुद्धा कार्यालये आहेत. उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी हे जिल्ह्याचे ठिकाणी कार्यालयाचे प्रमुख अधिकारी म्हणून काम पाहतात.

महाराष्ट्रात एक राज्य परिवहन प्राधिकरण असून आठ प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरणे आहेत. या प्राधिकरणाचे प्रमुख कार्य म्हणजे परिवहनावर परवाना पध्दतीने नियंत्रण ठेवणे. राज्याराज्यात परवाना देणेविषयी जे करार झालेले आहेत त्या करारांची अंमलबजावणी करणे व लांब पल्ल्यांच्या प्रवासी व माल वाहतुकीस प्रोत्साहन देणे. परिवहन आयुक्त हे राज्य परिवहन प्राधिकरणाचे पदसिद्ध सभासद असतात व सह परिवहन आयुक्त हे राज्य परिवहन प्राधिकरणाचे सचिव म्हणून काम करतात. प्रादेशिक

परिवहन अधिकारी हे प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरणाचे सचिव असतात. प्राधिकरणाचे सचिव हे प्राधिकरणाने मंजूर केलेल्या ठरावाच्या अंमलबजावणीचे काम करतात. मोटार वाहन विभागात प्रामुख्याने दोन प्रकारचे कर्मचारी आहेत. मोटार वाहन कायदा व करविषयक कायद्याची अंमलबजावणी करणारा अधिकारी वर्ग ज्यात सहायक मोटार वाहन निरीक्षक, मोटार वाहन निरीक्षक, सहायक प्रादेशिक परिवहन अधिकारी व उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी, प्रादेशिक परिवहन अधिकारी त्याचप्रमाणे परिवहन आयुक्त व त्यांच्या कार्यालयातील अधिकारी वर्ग यांचा समावेश होतो. अधिकारी वर्गातील कर्मचाऱ्यांना वाहन चालकांची चाचणी घेणे, मोटार वाहनांची तांत्रिक योग्यतेबद्दल चाचणी घेणे, रस्त्यावरील मोटार वाहन कायदा व नियमांची अंमलबजावणी, करवसुली, अपघात झालेल्या वाहनांची तपासणी, विविध प्रकारच्या मोटार वाहनांची तपासणी व त्यांचे अहवाल बनविणे इत्यादी स्वरूपाची कामे येतात. दुसरा वर्ग, म्हणजे लेखनिक वर्ग हा अधिकारी वर्गाला मदत करतो. कागदपत्रे तयार करणे, त्यांचे अभिलेख बनविणे व ते अद्यावत ठेवणे, त्याची योग्य रचना करणे व कार्यालयीन दप्तरांची देखभाल ठेवणे इत्यादी कामे लेखनिक वर्गाला करावी लागतात. कागदपत्रातील नोंदी अद्यावत ठेवणे व दप्तरांची देखभाल ठेवणे इत्यादी कार्ये सतत चालू असते. या प्रकारे कायद्याची अंमलबजावणी मोटार वाहन विभागातील सर्व कर्मचारी सहकार्याने आपापले स्तरावर काम करीत असतात.

मोटार वाहन विभागातील आस्थापनेवरील एकूण पदांची संख्या खालीलप्रमाणे :—

१	वर्ग-१ चे अधिकारी	७४
२	वर्ग-२ चे अधिकारी	१२४
३	वर्ग-३ चे कर्मचारी	२,६०५
४	वर्ग-४ चे कर्मचारी	४८८
	एकूण	३,२९१